

УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ І ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН В ОСВІТІ

Л. М. Калініна, д. пед. н.

Децентралізація, деконцентрація та дерегуляція управління системою загальної середньої освіти передбачає перехід від радянської централізованої системи командно-адміністративного управління освітою на нових концептуальних засадах: скорочення управлінської ієрархічної вертикалі системи управління ЗСО за кількістю ланок і структурних підрозділів і за кількістю спеціалістів (державних службовців) і методистів; перегляд обсягу повноважень і встановлення меж колективної відповідальності (державних і громадських структур та органів місцевого самоврядування за якість освітніх послуг (і фінансової також); делегування управлінських функцій і передачу повноважень ухвалення рішень у системі загальної середньої освіти (деконцентрація) місцевим громадам, самоврядним, професійним освітянським і громадським структурам; раціональне поєднання централізації і децентралізації державного контролю за результатами діяльності закладів освіти ЗСО шляхом чіткого розмежування функцій між місцевими органами управління освітою, органами, які будуть здійснювати державний контроль за реалізацією державної політики у сфері освіти з урахуванням індикаторів розвитку освіти світового співтовариства, та інституціями післядипломної освіти; скорочення контрольно-наглядових функцій та жорсткої регламентації процедур державного контролю за діяльністю шкіл. Районні управління освіти та відділи освіти мають бути структурно й змістовно реорганізовані у сервісно-консалтингові центри. Доцільність делегування управлінських повноважень у галузі загальної середньої освіти місцевому самоврядуванню орієнтовано на демократизацію прийняття управлінських рішень з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін у якісній освіті та розбудові нової української школи.

Обґрунтовано, що управління системою загальної середньої освіти за типом і формою має бути адекватним інформаційній цивілізації та багатовимірності сучасного суспільства в Україні, що розвивається як демократичне, вільне, громадянське, «суспільство знань», технологічне, інформаційне, цифрове та має бути наближеним до європейських стандартів і управлінських парадигм. Це такі форми управління як е-ДГУ (електронне ДГУ), е-ГДУ (електронне громадсько-державне управління), управління на засадах е-демократії, управління на засадах е-інтерації (рух, що відбувається між об'єктами: зовнішні-

ми — між окремими людьми, внутрішніми — рух, активність, яка відбувається в самій людині, і яка приводить до змін її світогляду, поглядів, думок, переконань, міркувань, суджень, моделей поведінки).

Аргументовано, що поступовий перехід від державно-громадських до громадсько-державних форм управління з використанням ІТ може відбутися шляхом запровадження наскрізного електронного урядування (e-management) та е-документообігу на всіх ієрархічних управлінських рівнях системи середньої освіти завдяки застосуванню захищених і сертифікованих систем передачі даних; розвитку електронної взаємодії громадських структур із владною державною управлінською вертикаллю (збудованої за принципом «згори — донизу») та вертикаллю самоврядних структур (збудованої «знизу — догори»), що зумовить поступовий перехід від ДГУ до е-ДГУ (електронне ДГУ) та до е-ГДУ, а також до забезпечення прозорості й відкритості процесів прийняття управлінських рішень, зовнішнього впливу й запровадження громадського контролю настільки це необхідно, до децентралізації в системі середньої освіти і отримання суб'єктами свободи настільки це можливо.

Доведено, що нова форма управління в системі середньої освіти передбачає надання керівникам академічної, організаційної та фінансової автономії, свободи з персоніфікованою відповідальністю за одноосібно прийняті рішення, прозорість індивідуальних і колективних управлінських рішень, потребує обґрунтування на партнерських демократичних засадах та втілення у практику роботи. Для досягнення ефективного управління системою середньої освіти нагальним є розробка і модернізація не лише форм управління, а й методів, технологій і механізмів управління, поступове перетворення централізованого державного управління на демократично децентралізоване, запровадження гнучких моделей управління в системі середньої освіти та мати інноваційний характер. Інформаційні потоки в підсистемах системи управління ССО формуються у процесі управлінської діяльності на основі усвідомлення «розсіяної» інформації (відомостей щодо реальних потреб споживачів освітніх послуг, пропозицій відносно можливих шляхів їхнього задоволення тощо) та адаптивності до викликів цифрового суспільства.

Спрогнозовано, що посилення спрямованості управління на реалізацію освітніх запитів людини й громади має відбуватися через визнання та законодавче закріплення ЗСО та закладів освіти як соціо-економічних систем, які надають освітні послуги та додаткові освітні послуги, потрібні для дітей/учнів, зокрема з особливими потребами; нарощування диверсифікації середньої освіти та її управлінських підсистем; упровадження повноцінної організаційної, академічної та фінансової автономії, самоуправління у закладах із орієнтацією на особистість, якість, ефективність освіти, рівність та дотримання в за-

кладі основних принципів успішної діяльності — довіри, соціальних гарантій, соціальної справедливості; запровадження справедливих критеріїв оцінки якості освіти для закладів освіти різних типів, форм власності та місце розташування в країні, за якими можна визначити реальну якість освіти, що залежить від особистої відповідальності кожного учасника освітнього процесу, а не лише від відповідальності й результативності діяльності тільки педагогічних колективів.

НАУКОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Л. І. Паращенко, д. н. з держ. упр.

Динамічний розвиток освіти, його сприяння економічному та культурному піднесенню України значною мірою залежить від ефективності державного управління системою освіти. Наразі система державного управління зазнає кардинальних змін — стверджуються принципи демократичного врядування в усіх сферах суспільного життя, набуває поширення ідея переходу України до сервісної держави, що проявляється не лише в необхідності розвитку концептуальних основ державного управління, але й у зміні форм, методів і технологій управління, парадигми державного управління загалом. Трансформації, що відбуваються в суспільстві в цілому та на національному ринку праці зокрема, зумовили втрату монополії держави на певні ланки функціонування й управління. У системі освіти виникла принципово нова ситуація — поява навчальних закладів приватної форми власності та конфесійної належності, інституцій громадянського суспільства, міжнародних організацій тощо, за якої механізми, що в минулому забезпечували відносно стійкий її стан, нині перешкоджають її поступальному розвитку. Зниження якості освіти, неухильне падіння престижності вчительської праці, незадовільно низький рівень її оплати відбуваються натомість при одному з найбільших у світі показників відносних суспільних витрат на освіту (7—7,5 % валового національного продукту). Такий стан зумовлений відсутністю цілісної науково обґрунтованої програми державного управління розвитком освіти загалом та системи загальної середньої освіти (далі — ЗСО) зокрема. Таким чином, набуває актуальності наукове обґрунтування механізмів державного управління, що забезпечують розвиток системи ЗСО. Важливість цього